

Екорух в бібліотеці:
*з досвіду реалізації екологічного проєкту
Львівської обласної бібліотеки для дітей*

Природу шанувати,
За собою прибирати,
Сміття сортувати,
Батарейки не кидати,
Жити в стилі еко,
Вчить бібліотека!

*(екокрічалка, автор –
працівник бібліотеки
Ірина Мордовенко)*

Методичний екопорадник рекомендовано бібліотечним працівникам, вчителям, батькам. Адже, для успішного розв'язання складних екологічних проблем необхідно з дитинства виховувати екологічну культуру.

Важливу роль у цьому відіграє бібліотека, оскільки вона здатна створити передумови для формування громадської активності.

Виховання екологічної культури має починатися у ранньому дитинстві. Це мають бути найпростіші, доступні дітям, дії: сортування сміття, складання іграшок, прибирання. Навчати цьому необхідно у родині, садочках, школах. Чималу допомогу можуть надати й бібліотеки. Перш за все, рекомендуємо системно проводити роботу з екологічного просвітництва у місцевих громадах. Для цього бібліотекарі мають стати ініціаторами створення програм, проєктів, спільних планів та заходів з органами місцевого самоврядування та влади, з навчальними закладами та іншими установами, громадськими організаціями тощо.

Найкращий спосіб навчити дитину будь-чому – це власний приклад. Коли ми розмовляємо з дітьми про свідоме, ощадливе ставлення до довкілля, до ресурсів, то маємо й самі щоденно все це практикувати. А посилити ефект екологічного просвітництва допоможуть хороші книжки.

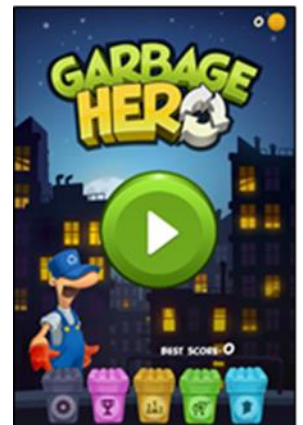
Цей матеріал присвячений досвіду реалізації екологічного проєкту Львівської обласної бібліотеки для дітей. Почалося все дуже цікаво... Проєкт ЕкоБібліотека почався з соціальної мережі «Фейсбук»: бібліотекарі, побачивши оголошення про екскурсію «Як сортують сміття у Львові», вирішили поцікавитися - як? Побували на Грибовицькому сміттєзвалищі - об'єкті, який є серйозною екологічною загрозою для мешканців довколишніх населених пунктів, на заводі з переробки люмінесцентних ламп і перевантажувальній станції ТзОВ «АВЕ-Львів». Після екскурсії працівники зрозуміли, що екологічне виховання має стати одним з пріоритетних напрямків у роботі бібліотеки.

Автор проєкту «ЕкоБібліотека» - член Молодіжної секції Української бібліотечної асоціації Ірина Пігура, яка пройшла спеціалізоване навчання під час Форуму молодих бібліотекарів у квітні 2016 року в місті Києві. І тоді

проект здобув свою першу перемогу - був відібраний на фінансування за програмою Британської Ради в Україні «Активні громадяни». Ірина згуртувала навколо себе небайдужих молодих бібліотекарів і тепер над реалізацією проекту працює справжня бібліотечна екокоманда. Метою і завданням проекту є навчання дітей екологічному мисленню, дбайливому ставленню до природних ресурсів, ми вчимо їх зменшувати кількість відходів, сортувати і розподіляти сміття, а також навчати цьому свою родину і друзів. Ще однією, надзвичайно важливою місією екодіяльності бібліотеки є сприяння реалізації Цілей сталого розвитку ООН (SDG 2030) та їх впровадженню для громади Львівщини через інформування, навчання та власний приклад відповідального споживання, сортування, переробки відходів. Також одним із завдань проекту є привернення уваги вчителів, вихователів дитсадків до проблем екологічного виховання і проведення спільних заходів.

За кошти гранту Британської ради у бібліотеці був створений екокуток, закуплені нові книги з екологічної тематики, кольорові смітнички, екологічні торбинки, надруковані закладки з правилами екочитача.

В межах проекту «ЕкоБібліотека» системно проводяться заходи для всіх вікових категорій читачів, як в бібліотеці, так й поза її межами: встановлені спеціальні контейнери для збору батарейок і пластикових корків, відбуваються уроки позакласного читання з питань екології, збереження довкілля, різноманітні конкурси, акції і вікторини. До цього проекту вдалось залучити дуже важливих партнерів: соціальну ініціативу «Хтось не зробить!», екологічну ініціативу «Чисте місто», Патріаршу комісію у справах молоді УГКЦ та львівську ІТ компанію Shadow masters, яка розробила інтерактивну гру «Герой сміття» (<http://www.shadowmastersgames.com/games/garbage-hero/>).

Разом з партнерами ми розробили навчальний банер з роздільними контейнерами, за допомогою якого показуємо дітям, як сортувати сміття, проводимо екотренінги для дітей та дорослих, беремо активну участь у екофестивалях Львова та України, провели безліч екоуроків, мультимедійних презентацій, «сортувань» сміття на інтерактивній дошці за допомогою інтерактивної гри «Герой сміття». Наші читачі побували у Львівському міському еколого-натуралістичному центрі, відвідали ековечірку «Грін паті», виготовляли екосаморобки на майстер-класах урбаністично-культурного проекту «Майстерня міста». Для

учасників Львівського міжнародного бібліотечного форуму спільно з УБА провели екотайм «Бібліотека в стилі еко».

2017 рік. Екопроект входить у п'ятірку кращих на Всеукраїнському конкурсі УБА.

Проект має сторінку «ЕкоБібліотека» у Фейсбучі та розділ на сайті бібліотеки. Також важливо зазначити й те, що вийшла друком стаття про ЕкоБібліотеку у науковому збірнику IFLA - International Federation of Library Associations and Institutions, який має назву «Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World» (автори статті – бібліотекарі ЛОДБ Ірина Патрон та Лілія Русакова).

Наш проект набув популярності завдяки своїй актуальності та нестандартному підходу до розкриття екологічної тематики. Нас запрошують до участі у найрізноманітніших заходах та подіях, екофестивалях, ярмарках, навчальних семінарах і тренінгах для бібліотекарів Львівської та сусідніх областей.

Саме після таких навчань народилася співпраця з Давидівською ОТГ, яка реалізує проект «Сортуй сміття – збережи життя». Для молодших школярів ми провели голосне читання екоказки К. Єгорушкіної «Арчі», сортували сміття, а для старшокласників мультимедійну презентацію «Сортуй та переробляй». Також брали участь у міжнародній конференції «Чисте довкілля – здорове життя», пілотному еко-проекті «ПолітехЕко», екопроектах «Добро починається з тебе», «Еколідери», розповідали про сортування сміття, проводили майстер – класи на IV Міжнародному Екофорумі «Вода та Енергія».

Щороку бібліотека бере участь в урбан-воркшопі Майстерня міста «Екожиття дитини в місті», цьогоріч ми демонстрували мультимедійну презентацію «Як поводитися з відходами», переглядали ролик «Я не хочу в цьому жити», сортували сміття за допомогою навчального банера, грали в настільну гру «Сміттєвози», створювали карту за допомогою пластикових корків, тощо.

В Україні вже чимало бібліотек створили власні екологічні проекти й успішно їх реалізують, тому інформацію про цікавий досвід екологічного виховання можна знайти на сторінках професійної преси, на Інтернет-сторінках бібліотек.

Серед найпоширеніших форм візуальної популяризації бібліотечних ресурсів колеги пропонують бібліотечні виставки: виставки-роздуми «Збережемо світ, в якому живемо!»; виставки-осмислення «Сади й ліси – окраса землі»; виставки-застереження «Екологія – турбота спільна!!!»; виставки-експозиції «Зелена куля на долоні» та інші форми роботи: акції, віртуальні виставки, екологічні експедиції, перегляди фільмів.

Також пропонуємо до вашої уваги декілька розробок екологічних заходів, що спонукатимуть дітей до шанобливого ставлення до природи.

Екологічне асорті

(вікова категорія 4-5 класи)

В інтерактивній грі беруть участь 4 (або 2) команди по декілька осіб, кожна команда розробляє свою назву, емблему, вибирає капітана.

Гра включає декілька раундів.

Загадки

1. Назва цього овоча походить від грецького слова «агрус». Яка це культура?

(Огірок)

2. Цю рослину, плоди якої червоніють після дозрівання, у XVIII ст. в Італії називали «яблуком кохання» або «золотим яблуком». Назвіть цю рослину.

(Помідор)

3. Куди ступиш – всього маєш. Хоч не бачиш та вживаєш.

(Повітря)

4. Всі його люблять, всі його чекають. А хто подивиться, то кожен скривиться

(Сонце)

5. Торох – торох, розсипався горох. А почало світати нічого збирати.

(Зорі-небо)

6. Один баранець пасе тисячі овець.

(Місяць-зорі)

7. Текло, текло, а й лягло під скло

(Вода і лід)

8. Що без леза та зуба розтинає міцного дуба?

(Блискавка)

9. Мене просять і чекають, а як з'являються утікають.

(Дош)

10. Кольорові коромисла через річку повисли

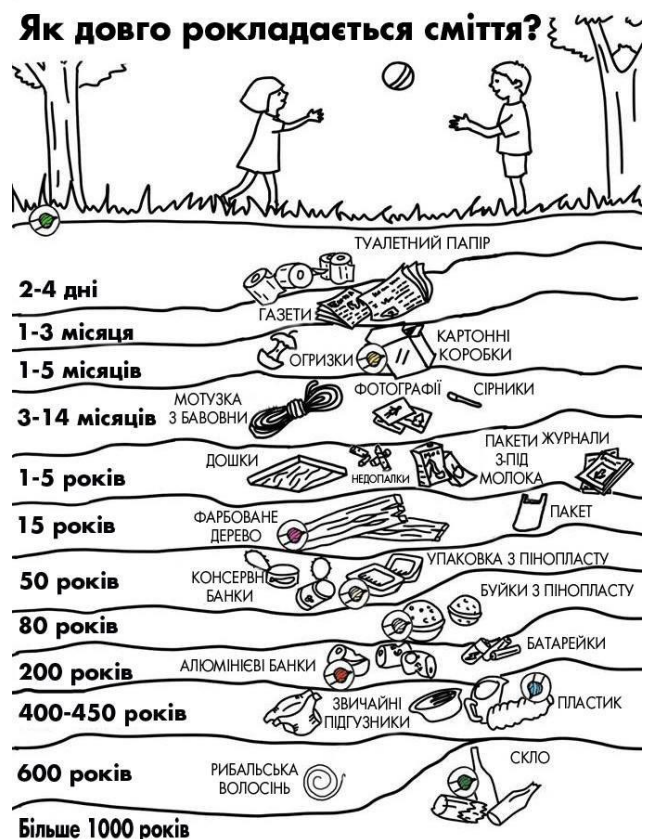
(Веселка)

Тест – гра

(вікова категорія 4-5 класи)

Шановні читачі! Сьогодні ми з вами багато говорили про серйозні екологічні проблеми. Мені хотілося б, щоб наша

Як довго рокладається сміття?

розмова не залишила нікого з вас байдужими.

Адже, екологія – це наше здоров'я довголіття, це наше щасливе майбутнє! (тут ми можемо вести розмову про екологічні проблеми, сортування сміття та інше).

А на закінчення пропонуємо пограти рухливу гру.

Тож давайте разом відповідати на запитання.

1. Якщо ви не смітите на вулицях – *сплесніть у долоні*.
2. Якщо ви не спалюєте листя у дворі, дим якого забруднює повітря у дворі шкідливими речовинами – *почухайте носа*.
3. Якщо ви не розбиваєте скляні пляшки, не кидаєте їх на землю, в травичку, в річку, *погладьте себе по голівці*.
4. Якщо ви розмовляєте з батьками про екологічні проблеми міста – *підніміть дві руки*.
5. Якщо болять душа, коли бачите понівечене дерево, зрубану ялинку, забруднену річку – *покладіть руку на серце*.
6. Якщо хочете дружити з природою, жити з нею в злагоді, красі і мирі – *візьміть один одного за руку і підніміть їх угору!*

Світ навколо тебе дуже привабливий та цікавий, і ти живеш у ньому, як у рідному домі, бо ти теж частина цієї природи. А щоб тобі було тут затишно і добре, то треба поводити себе мудро, оберігати довкілля, бо без нього ми не зможемо жити. Треба допомагати природі відновлювати свої сили!

І ти це можеш!

1. Посади деревце, щоб очищало повітря!
2. Посій квіточки, щоб радували твій зір.
3. Розчисти джерельце, воно чекає твоєї допомоги.
4. Зроби з татусем шпаківню чи дупло для пташок.
5. Змайструй сам годівничку для птахів на зиму.
6. Люби цей світ, він чекає твоєї доброти, любові, захисту.

У **День довкілля** в дитячих бібліотеках можна протягом дня проводити інтерактивні ігри поділені на блоки. Наприклад:

1 блок: **Звуки довкілля**.

Дати фоном звуки міста, лісу, співу пташок.

Запитання: Чи подобаються тобі голоси довкілля?

Впізнай голос довкілля.

2 блок: **Хто в довкіллі живе?**

На столі розкласти картки з зображенням: ластівки, метелика, черепахи, миші, бантика, мишки комп'ютерної, равлика і мушлі. Діти повинні вибрати ті, що позначають мешканців довкілля.

3 блок: **Кольори довкілля**.

Запитання: Чи можемо стверджувати, що довкілля має кольори?

Розповідаємо про синій колір води, зелений колір лісів, жовтий колір степу.

«Біла Ворона і Чорна Ворона»

(вікова категорія 1-3 класи)

(сценарій лялькової вистави, присвячений екологічним проблемам.

Автор казки - директор Новороздільської МЦБС Приріз Галина Василівна)

Діючі герої: Настя, Чорна Ворона, Біла Ворона, Гавчик, Зайчик, Павучок

1 ДІЯ

Настя: Доброго дня!

Доброго усім — усім дня!

А давайте вітатися СОНЕЧКОМ! *(Руки вверх, а а пальчики урізнобіч).*

До-бро-го дня!

О! Сонячно привіталися!

Тепер привітаємось ПТАШЕЧКОЮ! *(Руки вверх, а долоні навхрест).*

Доброго-доброго дня!

О! Пташкою привіталися!

Ще знаю як вітатися МОЛОДЕНЬКИМИ
ВЕСНЯНИМИ ГІЛОЧКАМИ! *(Руки вверх і*

хитати з боку в бік)

До-бро-го дня-я-я-я!

О! Як ми гарно привіталися!

Які ми разом молодці!

Такі гарнюні — гарнюсенькі!

А гарнюням треба щось гарненьке!

Казочку хочете слухати?

Хочете! А я вам її не роз-ка-жу!

Загадки відгадувати любите?

Любите! Я вам і їх не буду загадувати! Ось так!

Може гру зіграємо? Добре?

Добре!

Та не для цього я сьогодні до вас завітала!

Маю розказати най-кра-щим діточкам щось най-кра-ще!

Бо казок ви багато знаєте, загадок вам загадували уже сто тисяч раз, а різні ігри ви й без мене вмієте бавитись!

Тому... Тому... тому я принесла вам... свої скарби!

Вони ось тут у цій торбинці!

Я їх збираю ще відтоді коли була о-о-сь така малявочка *(присісти й показати якою була).*

Та-а-ак! Я була маленька і розумненька-розумненька!

А знаєте чому?

Бо вже тоді збирала собі в ось цю торбинку скарби!

Чого тут у мене тільки немає!

Ну, то такі скарби що у великому банку де багато грошей немає... Та я б і не віддала їх ні за які гроші!

Хочете покажу свої скарби?

Хочете-хочете?

То дивіться!

Ось є в мене... ведмедик такий собі плюшевий, м'якенький. Правда, гарний?

Ще маю ... ляльку. Так! Я з нею колись лягала в ліжечко і розповідала їй казочки та всі-всі свої секретики. Ось так!

А в цьому конвертику зберігаю фантики від цукерок, записку від Оксани та малюнок моєї малої сестрички...

Маю ще пляшечку від вітамінків, які бабуся мені привезла, коли я хворіла.

О! А то мої олівці-малювці! Правда, вже майже змалювалися, але ще не зовсім.

Я ними малювала маму, квіточку, сонечко, ліс...

2 ДІЯ

(Раптово влітає Чорна Ворона)

Чорна Ворона: Кар! Кар!

А мене ти хоч разочок намалювала? Кар?

Я ось яка гарна! *(Красується)*

А вона тут різним мотлохом захоплюється!

Про мене ні тоді як була дурною малявкою не захоплювалася, та й зараз і не дивиться на мене!

А я багато чого знаю! Багато чого бачила! Всюди літаю!

Ка-а-ар! Так! Я була на Буковелі, на Говерлі!

Настя: Добре що ти всюди була! А там, де ти була, там вітаються?

Чорна Ворона: Там кажуть так: Гай-гай! Файного дня! І ось так низенько вклоняються! То так у Карпатах вітаються!

Я один раз як вклонилася, то аж з смереки бахнулася та й у кущ ожини. Хвіст обдерла, в дзьоб всякої трави набилося...

О-то було вітаннячко!

Я тоді так голосно каркала, що всі птахи позліталися на диво подивитися.

Певно, думали, що то якийсь воронячий фестиваль вже почався.

Надійка: То все весело й кумедно. То ти вітаєшся чи будемо сваритися?

Чорна Ворона: Добре-добре! Сваритися при всіх не будемо, хоч я це ду-у-же люблю. То ж каркну чемно: "Ка-а-р! Кар усім!"

Настя: Уже краще.

Чорна Ворона: Кр-р-раще! Але то мені кр-р-раще, а не Вам, мила пані!

Настя: А це що ж означає?

Чорна Ворона: А то, що я чемна! Та ось у Вашій торбинці не скарби, а просто сміття! Його треба геть викинути!

Настя: Усе, що я маю у своїй торбинці, то мої спогади про щось цікаве.

Чорна Ворона: Кар-кар! Ха-ха! От у мене в гнізді є скарби! Маю блискучу обгор-р-тку від шоколадки “Снікерс”, ланцюжок хтось загубив, синє скельце, чер-р-рез яке бачу всі дер-р-рева не зеленими, а синіми, як небо. А ще там є бляшанка від Кока-Коли. Ото сучасні скарби. Кар! *(Гордо)*.

Настя: Ну і дивна ти, Вороно!

Чорна Ворона: Я дивна?! Хто дивний, то моя сусідка Біла Ворона. Вона вітається завжди чемно, не збирає нічого у своє гніздо, та ще й якась не така як я!

Настя: А яка?

Чорна Ворона: Гайда за мною - покажу!

Настя: Добре! Я рада новим друзям!

Чорна Ворона: Та не говори вже так багато! Чемна яка вона. Давай за мною! Кар!

(Йдуть геть)

З Д І Я

(Раптом вистрибує Зайчик. Він має торбинку)

Зайчик: І вчора, і сьогодні, і два дні тому я назбираю неподалік від своєї ялинки та ще й на моїй улюбленій галявині торбину усього такого багато.

Ось нині маю ту-у-ут таке...

О, я краще не розказуватиму, а покажу.

Ось! Ловіть!

(Висипає збоку на підлогу перед ширмою усяке сміття: обгортки від цукерок, пакетики від дитячих сочків, пляшки від води Кока-Коли по 0,25 та 0,5 л; обгортку від шоколадки; коробку від сірників і.т.д.)

Зразу вибігає Гавчик.

Гавчик: *(Розпачливо)* Га-а-а-в! Зайчику, та ти ж ніколи-ніколи не смітиш ні в лісі, ні на галявинах. А тут що ти таке натворив? Хіба цього тебе вчила мама? Гав-гав?!

Зайчик: Мама не вчила ні мене, ні тебе, ні нікого з людей які приходять у ліс відпочивати.

Гавчик: А при чому тут люди в лісі?

Зайчик: Як при чому? А хто ж це сміття залишив? Де у нашому лісі продають цукерки чи Кока-Колу? Ото прийдуть на мою улюблену галявину, відпочивають, а коли йдуть додому, то та-а-ке-е-е після себе сміття залишать!.. Ото я позбирав їхнє сміття і приніс! Нехай собі назад до себе забирають! Ось так!

Гавчик: Та у нас і так того сміття є багато! Ось біля своєї будки я знайшов подерті джинси, банку від сметани і ще заплутався у порваному пакеті. Гав! Ледве виліз з нього, а то був би, як привид з хвостом!

Вилазить Павук: Зараз! Зараз я вас усіх позаплутую у свою павутину!

Зараз потягну до свого царства-сміттярства!

Там у мене є багато сміття! Там не треба прибирати, мити, замітати!... Ходіть... Ходіть до мене...

(заплутує Зайчика та Гавчика у павутину, вони пручаються).

Зайчик: Рятуйте!

Гавчик: Допоможіть!

Павук: Ніхто вам не допоможе. У моєму царстві-сміттярстві тихо, там лишень гуляє смердючий вітер і все!

Не пручайтесь, а то порвете павутину і я вас тоді за-ча-ру-ю!

(Павучок тягне Гавчика й Зайчика геть)

4 Д І Я

Вилітає Чорна Ворона: Кар! Кар-р-р-раул! Ви бачили? Бачили? Як то отой противний павучисько забрав до себе у царство-сміттярство моїх друзів! Кар! Що тепер робити? Хто їх порятує? *(Літає з боку в бік, метушиться).*

Чорна Ворона: Кар! Я придумала! Ото полечу на ожинову галявину і пошукаю... Знаєте кого? Ану вгадайте, хто може порятувати Гавчика і Вуханчика? Хто? Кажіть? *(Звертається до кількох глядачів і веде імпровізовану бесіду).*

Чорна Ворона: Кар-кар! Ні-і-іхто не вгадав! Ви ж не були на нашій ожиновій галявині! А там живе ... Ні! Не скажу наперед! Гайда за мною! *(Летить геть).*

Виходить Настя: Ото халепа трапилась допоки мене не було! Це ж так треба, аби Зайчик приніс сміття, вони так голосно спорили з Гавчиком, що почув Павук з царства-сміттярства і забрав їх до себе! О-йо-йой! *(Бідкаюся).*

Настя: Як їм допомогти? Я ж навіть не знаю куди подалася Ворона Каркуша... *(Сплескує голосно руками).*

Раптом прилітає та кружляє Біла Ворона: Ка-а-ар! Хто мене викликав з лісу? Я ж сьогодні ніде не хотіла летіти від своєї ожинової галявини.

Настя: О! А як ти тут опинилася, дивна пташко? І хто ти така?

Біла Ворона: Я- Ворона. Тільки ось не така як усі Ворони! Вони чорні, а я — біла.

Настя: А чому ти біла?

Біла Ворона: А я і не знаю! Просто біла і все! Спершу з мене всі сміялися, кепкували... А ображалася... Плакала... Тоді стала ховатися серед ожин на далекій галявині...

Настя: Бідна пташко, як мені шкода тебе *(Співчутливо).*

Біла Ворона: Дякую, що співчуваєш. Значить, у тебе добре серце.

Настя: А як ти там на оцій ожинівій галявині? Там же колючки і нікого немає...

Біла Ворона: А я так собі вирішила: якщо я не така як усі, то й буду робити не так як усі!

Настя: А це як?

Біла Ворона: А так! Спочатку я навчилася бути просто собою, тобто Білою Вороною. Я перестала ображатися на тих, хто дражнив мене. Згодом вони перестали, а потім ми всі передружилися. Я маю подружку Білочку, друга Їжачка та малого Кротика. На нашій галявині гарно, а, головне, чисто. Ось Білочка шкарлупки від горішків складає в одну ямку, Їжачок качани від яблук зносить в ямку біля пенька, а Кротик сухі корінчики не розкидає по галявині, а складає чемно на купку.

Настя: Тепер і я хочу на вашу галявину. Там, напевно, чудово і гарно пахнуть квіти.

Біла Ворона: *(Спантеличено, трохи злякано)* Ой! Квіти мої, галявина моя! Як же я тут опиналася?

Надійка: Не знаю... *(Розгублено)*. Я шукала своїх друзів і плеснула в долоні. Ось так *(Хочу плеснути знову)*.

Біла Ворона: Кар! *(Голосно і застережливо)*. Кар — кар! Не плескай у долоні, бо я зараз же щезну!

Настя: А то як так?

Біла Ворона: А так! Ось такий малий рух, а чарівний!

Настя: І що, так кожен може плеснути і ти будеш то появлятися, то щезати?

Біла Ворона: Ні! Таке можуть робити лише ті, хто вірить в казку!

Настя: Вірно! Я хоч уже трішки підросла, але люблю казки, читаю їх і вірю в диво казки.

Біла Ворона: *(Стривожено)* О-йой-йой! Мені здається, що до моєї галявини хтось наближається... Відправ мене назад. Я маю там бути, бо вони ж мене шукатимуть, я їм потрібна!

Настя: Гарзд! Плескаю! *(Голосно плескає в долоні і Біла Ворона щезає)*.

Настя: Диво якесь! Ось тобі й казка! Надивишся такого, аж зголоднієш. Десь тут у мене мають бути цукерки. *(Шукає в кишені)*

Настя: Ось вони! Я дуже люблю солодке! Та самій їсти не дуже смачно! Друзі, пригощайтесь! *(Роздає кілька цукерків глядачам. Собі розгортає одну цукерку, кладе в рот, а фантик думає куди подіти)*.

З'являється Павук: *(Зловісно)* Кидай... Кидай на підлогу. Я вже чекаю. Маю і на тебе свою велику павутину. Зараз затягну й тебе у своє царство-сміттярство!

Настя: *(Відсахуюся від Павука)* Ти хто? *(Злякано)*. Я тебе не знаю! Пісня павука

Я - павук такий страшнючий,
Павутину все плету.

Заберу в царство смердюче
Кого тільки захочу!
Заберу, заберу... (Є-ха!)
У моєму царстві гарно,
Гарно так усе смердить!
То ж кидайте сміття завжди,
Хай ще більше засмердить!
Засмердить, засмердить!
Хай ще більше засмердить!
Засмердить, засмердить... (Є-ха!)
У моєму царстві буде
Ціла купа знов сміття!
Кидай, кидайте все люди!
Буду ще багатший я !
Буду я, буду я
Багатіти буду я!
Буду я, буду я
Ех, багатіти буду я! *(Танцює швидко та сміється)*

Павук: А мене й не треба знати! Я сам усіх тих, хто смітить, знаю! Ось бачиш, скільки вже тут насмітили! Я їх усіх забрав до себе! А тепер ти... Ну! Та кидай вже той папірець на підлогу і я потягну тебе геть... У моєму царстві всі смітять... Всюди брудно... Там усе валяється де завгодно... А як там файно смердить! Ух як смердить!

Настя: Ну і нюхай сам! А я отой папірець не кину, а покладу в кишеню. Ось так *(демонстративно зминає в кулачку й кладе в кишеню)*. Ой! А ви, діточки, куди поділи фантики? *(Стривожено)* Не кидайте на підлогу!

Павук: Ух ти! Чому не дала мені забрати когось у своє смердюче царство?! Я вже зготував не одну павутину! Хотів затягнути ще й когось з дітей до себе!

Настя: *(Хитро)* Якщо я вірю в казку і Біла Ворона щезає коли я плескаю в долоні, то може й цей противнючий павук так само щезне?..

Павук: *(Перелякано)* Ні! Ні! Тільки не це!

Настя: Ага! Боїшся! Діти, проженемо павука геть? То давайте голосно разом плеснемо в долоні! *(Плескають разом)*.

(Павук крутиться на одному місці, вайкає і щезає.)

Настя: Ох і поганючий він. Я так його налякалася, та-а-ак налякалася!

Ой! А де ж мій песик? *(Кличе)* Га-а-авчику-у-у! Гав-чи-ку! *(Прислухаюся)*

Ніде його немає... Куди ж він подівся? Може хто із вас знає? *(Запитує глядачів та вислуховує їхні відповіді)*

Його та Зайчика забрав отой поганючий павучисько?

О-йой-йой! А ми його щойно прогнали! Як тепер бути?

Треба йти виручати своїх звірят-друзів!

Треба поспішати, а то отой Павучисько заподіє їм чогось лихого.

Гавчику-у-у, Вуханьчику-у-у! Не бійтеся! Я спішу вам на допомогу! *(Йде геть)*.

5 Д І Я

Павук: Я собі не поспішаю...

Всіх в тенета заплутаю...

Заплутаю, закручу!

В своє сміттярство затягну!

Що за царство? Всім відомо -

Його несе мені з дому.

Хто пакет, а хтось і пляшку...

Кидайте ще мені, будь ласка!

Смітіть усюди та навколо,

Коло дому й біля школи.

Кидайте все сміття під ноги

І буду мати скоро змогу

Царювати всюди-всюди!

Чуйте, чуйте мене, люди!

Творіть сміттярство! Я чекаю!

Усіх-усіх я заплутаю!

Павук: Що, налякав я вас? Та ви не бійтеся. Я — добренький. Я — гарненький! *(Підлацуюся)* Сварити нікого не буду! Вчити нікого не хочу! Виховувати я не люблю!

Ростіть собі як хочете. Робіть собі що хочете. Поводьтеся як вмієте.

Ось з'їли цукерочку, а папірець хай вітер носить по дорогах, хай ще хтось понюхає яка то була солодка цукерочка.

Смакували банан, а шкірочку киньте на дорогу і буде як у кіно “Йшов. Впав. Прокинувся. Гіпс.” Уявляєте, буде кіно в Новому Роздолі через вашу шкірочку від банана?

Домовилися?

Будете так робити? *(Слухає що скажуть глядачі та веде імпровізовану бесіду)*.

Раптом чути крик: “Допоможіть! Рятуйте!”

Павук: О! І чого то кричати та ще й моєму царстві?

Тут треба радіти, бо та-а-ак гарно пахне, що аж мухи падають, жуки падають, а птахи так кумедно кружляють, що аж самому смішно! Хі-хі-хі!

Знову чути крик: “Хтось нас чує? Рятуйте!”

Павук: От непосиди! Спершу самі просяться до мене в царство-сміттярство, а тоді “Ря-туй-те!” горланять. І що їм тут не до вподоби? Га? Всюди накидано цілі купи мого скарбу-сміттячка! Ох, як я його люблю! Яке воно смердюче, яке воно пахуче, яке воно моє!.. І вони тепер мо - ї! Кидали мені сміття? Кидали! То чого тепер скиглити? Хі-хі-хі!

Знову чути: “До-по-мо-жіть!”

Виходить **Настя:** Чи то правда, а чи мені здалося, що хтось кличе на допомогу?

А! Ти тут, Павуче, вже опинився! Де ти — там все щось недобре трапляється!

Павук: І чого би то таке казати? Ви ж мене самі створили... Самі мені моє царство - сміттярство зробили. І я, як справжній цар, тепер забираю до себе того, хто любить і мене, і моє сміттячко. Ось так! Хі-хі-хі!

Настя: Ти не цар, а справжня біда! Тебе люблять лише ті, хто не любить чистоти!

Павук: Хай так! Частина любить чистоту, а друга частина, таки, любить мене — царя сміття! Ух як то добре! Ха-ха-ха!

Настя: Фу! І ніхто тебе не любить! Як то любити сміття?

Павук: Чому “Фу”? То треба казати так: “Фу-фу-фу, як гарно пахне”!

Настя: *(Замахується)* Як дам тобі зараз по чолі! Як кляцну тебе за такі слова! Чого ти вчиш дітей?!

Долинає знову голос: “По-ря-туй-те!”

Настя: Ану признавайся, гидкий Павуче, де мої друзі? Хутко кажи, а то як да-а-ам тобі!

Павук: *(Трохи розгублено, а трохи хитро)* А вони... Вони... гру таку грають. Ось так!

Надійка: Гру грають? Та вони ж на допомогу кличуть! Кажи де?! Хутко кажи!

Павук: Ну добре, добре. Я сьогодні добренький!

Скажу, якщо відгадаєте 3 загадки. А як не відгадаєте, то вони назавжди залишаться у моєму царстві-сміттярстві.

Настя: Добре! Тільки швидше загадуй! Я готова!

Павук: Ось перша загадка:

Край дороги він стоїть.

Стоїть завжди і мовчить.

Рота чемно відкриває,

Лушпинки й обгортки ковтає.

Настя: А! Я добре знаю таку відгадку, бо сама нею користуюся. То — смітники обабіч дороги.

Павук: Добре. То була легка загадка. Тепер уже друга і складніша. Слухай уважно:

Юля йде, цукерку їсть, а в кишені - дірка.

То куди вона кладе фантик від цукерки?

Настя: Ото придумав загадку, усім птахам на сміх! Ану, діти, давайте разом відгадаємо її. От іде дівчинка чи хлопчик і їсть цукерочку. То куди треба подіти обгортку від цукерки, якщо в кишені дірка і поряд немає смітника? *(Слухає відповіді дітей).*

Вірно, мої друзі!

От тобі, Павуче, відгадка — у другу ки-ше-ню, що без дірки! А згодом і викинути у справжній смітник.

Павук: А-я-яй! Уже дві відгадали. А-я-яй! *(Бігає з боку в бік)*.

Треба придумати таку, аби й вона, і всі діти залишилися у моєму царстві-сміттярстві.

(Метушуся) Думай-думай!

Ага! Ото зараз буде загадка, всім загадкам загадка. Слухай:

П'ять дівчаток і хлоп'ят на пікнік прийшли у ліс,

Веселились, святкували і лишили повний міх!

А у ньому, ойо-йой, так всього багато!

Лиш не знає ліс тепер де то подівати?

Настя: Так-так! Мені дуже прикро і соромно за таких гостей з міста, які йдуть у ліс відпочивати і не забирають зі собою сміття. Моя відгадка — то залишене в лісі сміття, яке треба забрати зі собою геть. Правильно?

Павук: Все! Мені капут! Усі загадки відгадали. Треба відпускати звірят зі свого царства. Ходімо за ними до мого володіння.

(Йдуть обоє геть)

6 ДІЯ

Чорна Ворона метушиться, літає:

Уже близько. А! Ось тут ожинава галявина! Точно тут?

А тепер я змахну своїми крильми і має з'явитися... Появиться... Змахую! *(Змахує)*.

Вилітає Біла Ворона: Хто мене знову кличе? Кар?

А! То ти? Чого прилетіла, знову будеш мене дразнити?

Чорна Ворона: Та ні! Я уже вибачалася! Прощу тебе, подружко, порятуй моїх друзів від отого павука із царства-сміттярства!

Біла Ворона: Від павука? А чого ж ви смітите? Навчіться чистоти!

Чорна Ворона: Та навчимося, навчимося отої твоєї чистоти. А зараз що робити? Вони ж пропадуть!..

Біла Ворона: Добре! Кар! Знаю як то погано залишитися самій-саменькій. Летимо їм на допомогу.

(Кружляють великим колом, летять разом. До них виходять Надійка, Гавчик і Вуханьчик).

Чорна Ворона: Отак завжди, поспішаєш зробити добру справу, а її вже хтось за тебе зробив. Обр-р-разливо!

Біла Ворона: Ну, ти геть дурна! Та це ж добре що твої друзі вже врятовані.

Настя: Так, друзі врятовані, але Павук знову мене обманув та й втік кудись. Я не змогла його ні-де знайти!

Гавчик: Гав-гав! І я його шукав. У-се обнюхав *(показую як)*, але той Павучисько десь пропав.

Вуханьчик: Якби ж то пропав... А то знову, як тільки хтось випадково кине сміття у нашому лісі, він появиться і забере мене у своє смердюче царство-сміттярство. А я...*(Рюмсає)* А я... Не хочу-у-у! *(Плаче)*.

Настя: Ти, Зайчику-Вуханьчику, за свій ліс хвилюєшся, а я за своє місто також хвилююся.

Чорна Ворона: Кар??? А чого ти?

Настя: Як то чого?! Ось послухай мене уважно.

Йшла я у неділю ввечері прогулятися з товаришкою. Йдемо, розмовляємо. Настрій у нас хороший. Аж тут вітер пригнав до нас якийсь розірваний пакет. Він прилип мені до ось тут до плеча *(показати кумедно як то було)*.

Біла Ворона: Ось бачите, як один подертий пакет може зіпсувати настрій та ще й у неділю. А Ви всі уже забули які кумедні дражнилки придумували мені, коли я наводила порядок на ожинової галявині.

Чорна Ворона: *(Похнюпливо)* Та вже трохи й забулося...

Біла Ворона: А я вам пригадаю. Ось ти *(звертається до Чорної Ворони)* називала мене Чистюлею. А ти, Зайчику, підсміювався і казав, що я санітарка. Ще сміялися що я не звичайна чорна ворона, а — біла. Спершу я ображалася, плакала, а потім мені дуже сподобалося бути білою. Це ж як чистенький сніжок, як квіточка, як біленька хмаринка.

Зайчик: Вибач нас... Нам дуже соромно. Лише тепер, коли ти показала нам як то треба берегти чистоту в лісі, ми усе-усе зрозуміли.

Біла Ворона: *(Ствердно)* Ка-а-ар!

Гавчик: І мені соромно... Вибач. А щоби ти геть зовсім нас простила, ми хочемо зробити якусь добру справу. Але не знаємо яку... *(Розгублено)*.

Настя: А я, здається, знаю! Нам усім разом треба зробити велику добру справу. Ми ж так знелюбили Павучка, що він заховався від нас. Вірно, він трохи злюка, але добрі справи роблять добрими усіх.

Гавчик: А це правда! Гав-гав!

Настя: Дякую за підтримку. Я придумала як перевиховати Павучка. А давайте переробимо його царство-сміттярство на царство чистоти.

Чорна Ворона: Кар? *(Запитує)* А то як?

Вуханчик: Знаю, знаю як! Мені мама розказувала. Вона такий віршик мене навчила:

Доброта усіх лікує
І сердитих, й нечипур...
Вона дивом зачарує
Добрим, добрим, добрим будь!

Настя: Молодець! А давайте усі разом розкажемо цей віршик і, я переконана, що станеться чудо!

Зайчику, розкажи віршик ще раз, ми запам'ятаємо і розкажемо тоді ра-зом!
Добре, діти?

Зайчик: Ура! Добро знову творить дива. Слухайте і запам'ятайте.

Доброта усіх лікує
І сердитих, й нечипур...
Вона дивом зачарує
Добрим, добрим, добрим будь!

Настя: Давайте розкажемо всі разом *(Усі повторюють вірш)*.

Доброта усіх лікує
І сердитих, й нечипур...
Вона дивом зачарує
Добрим, добрим, добрим будь!

Гавчик: Віршик розказали, а диво де?

Настя: Вірно, а де ж Павучок? *(Розгублено)*

Здається мені, що ми маємо ще щось зробити... Але що? Не знаю...

Біла Ворона: Як то не знаєте що? Та подивіться під ноги! Бачите скільки тут сміття?

Хіба так можна? Давайте його позбираємо та ще й правильно позбираємо!

Чорна Ворона: Кар? Як то пр-р-р-авильно позбир-р-р-аємо?

Гавчик: А я... А я бачив як то правильно збирати! То треба папір до паперу, скло до скла. Правда чи ні?

Настя: Молодець! Тепер маємо твердо-твердо знати про те, як то правильно робити із сміттям. Ми ж хочемо аби наше місто й наша Земля були чистими й квітучими, аби в лісі й на річці було гарно? Хочемо?

Зайчик: Так-так! То давайте уже збирати сміття правильно.

Настя: Але куди його поскидати? Куди, діти?

Тут же усього багато: і обгортки від цукерок, пакетики від дитячих сочків, пляшки від води Кока-Коли, обгортки від шоколадки, коробки від сірників... Як то зробити?

Ага! Знаю! Їх треба розкласти у різні торбинки. Тепер так роблять усі.

Допоможіть мені! *(Викликає 2 - 3 глядачів)*.

Ось сюди зберемо усе паперове.

У цю торбинку складемо пляшки.

(Збирає сміття з дітьми).

Молодці! Тепер я віднесу оце зібране сміття у спеціальні контейнери.

Біла Ворона: І буде як на моїй ожинової галявині — чисто-чисто!

Чорна Ворона: Ну віднесеш ти сміття у ці якісь там спеціальні контейнери і що? Що далі? Ка-а-ар?

Настя: Як то що? Ти, Вороно, таки нічого не тямиш!

Біла Ворона: Я! Я знаю! Знаю! Я літала, я бачила!

Настя: О, як знаєш, то розкажи!

Біла Ворона: З отого паперу зроблять нові книжки і будуть діти читати казочки. З пляшок зроблять нові пляшки і купите собі сочок з моєї смачної ожинки! А з усіляких обгорток зроблять знову корисні речі для усіх нас!

Настя: Яка ж ти молодець! Усе правильно розказала!

Чорна Ворона: Кар! І я хочу бути молодець! Я також щось бачила і знаю! Я знаю, що зі сміття можна зробити нові речі! Ур-р-ра! Будуть гарні календарики, закладки для книжок, кольорові олівці, наклейки, кубики, м'ячики!!!

Настя: Вірно! Малята, то треба викидати сміття чи гарно його сортувати, здавати і отримувати щось нове?

Зайчик: Я хочу нову пляшку для соку з морквинок!

Гавчик: А я хочу новий м'ячик щоб ціле літо за ним гасати!

Чорна Ворона: А я б дуже хотіла нове намисто, ще й таке блискуче-бличкуче!

Біла Ворона: Всі щось хочуть. Може й собі захотіти?.. Так! Я хочу для своїх друзів-звіряток книжечки з малюнками. Ось так!

Настя: Буде вам усе, як будете сміття не будете викидати й забруднювати ним наше місто, наш ліс, наше озеро.

Хочу Вам сказати по-секрету таке: зі сміття можна й гроші на морозиво чи цукерки отримати. Чули про таке?

Чорна Ворона: Ура! Я буду тепер мати сто нових намистинок, сто цукерків і сто гривень!

Настя: Та не треба наперед загадувати. Ой! Що то за дивні звуки?

7 ДІЯ

Раптом чути різкі звуки: Р-р-р-р-р-р! Ж-ж-ж-ж-ж! Появляється Павук і крутиться, кружляє.

Павучок: Що ж то зі мною діється? *(Тремтить)*

Настя: О! Відбулося! Чудо відбулося! Павучок уже змінився! Подивіться який він тепер!

Чорна Ворона: Точно диво! І що з тим дивом тепер робити?

Зайчик: Дурнувата ти, Вороно! Диво — то до-о-обре!..

Гавчик: Гав! А давайте в честь того, що Павучок зробився таким гарним, щось йому подаруємо на згадку!

Біла Ворона: Правильно! Але дарувати треба щось казкове!

Настя: Я знаю що треба йому подарувати. У мене ж є чарівна торбинка зі скарбами. Вони ж з мого дитинства, коли я справді жила у казці.

Ось ведмедик без однієї лапки, лялька без одного ока, конвертик з фантиками від цукерок, записка від Оксани та малюнок моєї малої сестрички... Ще пляшечка від вітамінків, які бабуся мені привезла, коли я хворіла. Та мої олівці-малювці! Правда, вже майже змалювалися, але ще не зовсім. Я ними коли була зовсім мала малювала маму, квіточку, сонечко, ліс...

А тепер віддам це все тобі, Павуче! На!

Павучок: Мені всі оці скарби? Дякую!

Настя: Так! Бо в царя мають бути скарби!

Павучок: Я знову цар! Але вже цар казок! Тоді слухайте мій на-каз!

(Приказовим тоном) Від сьогодні всім-всім приказую читати казки, слухати батьків і не смі-ти-ти! А хто цього не буде робити, то за-бе-ру у погану злючу казку про смердюче сміття!

Зайчик: Як гарно усе закінчується!

Гавчик: Гарно, бо у нас чисто!

Чорна Ворона: Тепер хоч і мені ставай білою вороною...

Біла Ворона: Чи ти геть з глузду з'їхала? Та будь сама собою, лише ніколи не сміти! Тоді будемо дружити.

Настя: Гарна історія про негарне сміття. Але ще і про дружбу, і про казку. А зараз розкажу коротенький віршик, а ви допомагайте мені словами “буду” або “не буду”. Домовились? Тоді слухайте уважно і допомагайте:

Сонечко любити — буду!

Дереvence садити — буду!

Казочку читати — буду!

Маму обнімати — буду!

А смітити знов – не буду!

На стежку кидати – не буду!

Викидати у смітник – буду!

Скидати все разом – не буду!

Сортувати у пакети – буду!

Сонечку радіти – буду!

Ліс і місто берегти — буду!

Дитина чемна-чемна – буду!

ПІСНЯ

Всі разом, всі разом зробили чистенько

Позбирали ми сміття всі разом хутенько

І тепер, і тепер у лісочку казка

Завітайте ви до нас, діточки, будь ласка.

Зацвітуть, зацвітуть на галяві квіти

Заплетуть з них віночок влітку собі діти.

І тоді, і тоді сонечко засяє.

Завітайте у лісок, ми вас тут чекаєм!

Нині ми, нині ми Павучка провчили

І для нього всі разом ми добро зробили.

Ось тепер, ось тепер будемо дружити

Приходіть всі до нас у казочку жити!

Разом всі, разом всі Павучка провчили,
І для нього ми разом всі добро зробили.
Ось тепер, ось тепер будемо дружити
Приходіть всі до нас у казочку жити!

Настя: І ми будемо до вас приходити з новими казками.
Давайте тепер чемно попрощаємося СОНЕЧКОМ!
Па-па-па! До нової казочки!

Бібліографічний огляд найпопулярніших книг за темою:

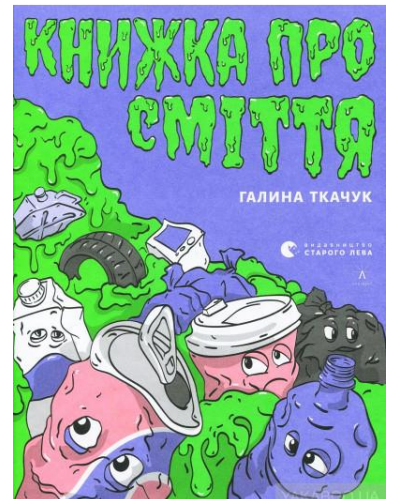
ЧАС прийшов!

Нарешті дійшли руки до книжок про сміття, які є у фонді нашої бібліотеки.

Так, саме таку назву має книга видана у видавництві Видавництво Старого Лева Галини Ткачук.

Ткачук, Галина. Книжки про сміття / Галина Ткачук. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. – 132 с.

Нарешті маємо все у купі – статистику, фактаж, аргументи, конкретні поради, а головне – емоції і образи. Цей 1 мільйон 666 тисяч 666 сміттєвих слонів – убивчий образ, який може переконати краще, ніж скільки там тисяч гектарів. Хороша книга для читання та обговорення разом з дітьми, внуками, або ж самотійно. Бо, на жаль, деякі дорослі можливо також не уявляють собі масштабів катастрофи, або ж не знають, як зарадити...

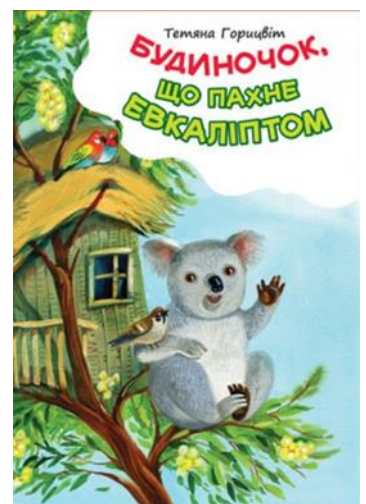

Горицвіт, Тетяна. Будиночок, що пахне евкаліптом: екоказка / Тетяна Горицвіт. – Львів: Свічадо, 2019. – 56 с.

Це казка про надію, дружбу та ні з чим не зрівняний дух рідного дому.

Підступний торговець екзотичними тваринами викрав коаленятко та його маму, насильно розлучив їх з татком. Тваринки змушені були повіритися в неволі, але на них ще чатувало більше горе. Їх надумали розлучити і продати поодиноці. Лише за допомогою своїх нових, вірних друзів вдалося вчасно втекти, довелося багато чому навчитись і подорослішати. А ще пізніше була тепла зустріч, обійми улюблених батьків.

Книга розрахована для спільного читання, обговорення.

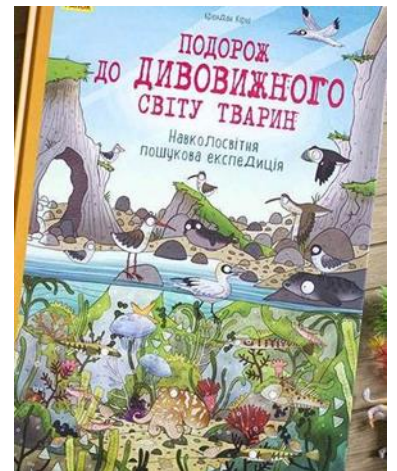

Булгакова, Ганна. Зберегти ліс / Ганна Булгакова. – Харків: Ранок, 2017. – 48 с. – (Серія «Екокнига»).

Почнемо з того, що цю книжку виготовлено з переробленого паперу. По-друге, це захоплююча інформативна книжка, яка навчить юних читачів оберігати довкілля, дбати про тварин і рослини, економити ресурси. Вчать цьому діти через проходження справжніх квестів.

Кірні, Брендан. Подорож до дивовижного світу тарин / Брендан Кірні ; пер. з англ. О. Лучанінова. – Харків: Ранок, 2018. – 64 с.

Ця книга була вперше представлена відомим екоактивістам і блогерам, які зібралися разом зі своїми дітьми на заході. Всіх зацікавила яскрава і насичена енциклопедія, що розповідає про світ проживання різних тварин і їх звички. А найголовніше, книга, зроблена з упаковок Tetra Pak – хороший спосіб донести до дітей та їх батьків цю важливу інформацію. Це наочний приклад того, як відходи отримують нове життя.

Діти отримали подарунки від видавництва «Ранок», взяли участь у грі «Упаковка, здавайся!», Дізналися про захисні властивості упаковки Tetra Pak і під час майстер-класу змогли своїми руками зробити аркуш паперу з картонної упаковки для напоїв.

А ще при читанні цієї прекрасної книги можна насолодитись неперевершеними краєвидами різних куточків планети та неймовірними уміннями тварин маскуватися серед рослин, каміння, водорослей та навіть пустельних пісків.

Кобель, Олег. Їжачок-рятівничок: екоказка / Олег Кобель ; ілюстр. Б. Бондар ; Бюро УГКЦ з питань екології. – Київ; Івано-Франківськ ; Дрогобич : Коло, 2019. – 16 с.

По-особливому відкрив надважливу тему о. Олег Кобель, священник храму Преподобної Параскевії у селі Кавсько, референт Бюро екології УГКЦ з питань екології у Стрийській єпархії. Отець написав поетичну екоказку для дітей «Їжачок-рятівничок», як проповідь для найменших.

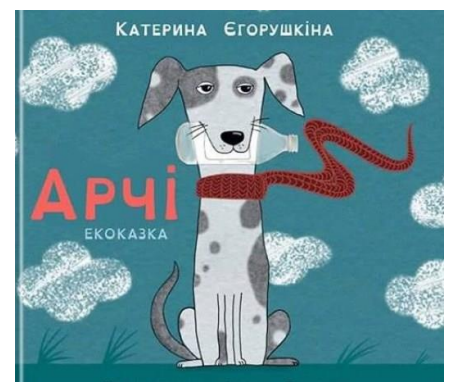
Це весела віршована казка про їжачка, який врятував лісових мешканців від пожежі. Він побачив, що горить ліс і першим побіг дзвонити в дзвін. Люди збіглись і погасили

вогонь. І після цього їжачок уві сні почув голос, який сповістив, що відтепер він матиме дар. Всі його слова до дітей звучатимуть, як наказ. Головна думка казки — пояснити дітям, що Земля — наш спільним дім і, хто нищить землю, той грішить перед Богом. А ще їжачок — гарний приклад для малят. Він здоровий, спортивний і сміливий. Над ним сміялися, ніхто не вірив, що він встигне добігти до дзвону, але, оскільки, їжачок щодня займався спортом, йому це далось з легкістю.

Єгорушкіна, Катерина. Арчі : екологічна казка / Катерина Єгорушкіна ; худож. О. Власюк. – Київ; Івано-Франківськ ; Дрогобич : Видавництво Бюро УГКЦ з питань екології, 2017. – 17 с.

Це казкова історія про песика, який намагається зробити світ чистішим та кращим. Цікаві та захопливі пригоди казкових героїв допоможуть пробудити любов до природи, викликати співчуття до її страждань, навчать відповідально ставитися до довкілля, оберігати та примножувати природні дари і дбати про світ, який подарований людям для спільного добра.

Щоб допомогти закласти основи екологічної культури у найменших громадян України, бібліотекарі Львівської обласної бібліотеки для дітей саме тому розробили цей проєкт «ЕкоБібліотека». Більше цікавої літератури для дітей з екологічної тематики ви зможете знайти на блозі бібліотеки Бібліо-Граф (<http://bibliograflviv.blogspot.com/search?q=%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>)

Вебліографія

1. Допоможи Пластикожую Оззі врятувати наше Море від сміття [Електронний ресурс] : [відеофільм] // Міністерство екології та природних ресурсів України : [сторінка у соц. мережі]. - Електрон. дані. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/watch/?v=2308993629363123> (дата звернення : 24.07.2019). – Назва з екрана.
2. Еко-діти: книжки, які сформують свідоме ставлення до світу. Берегти природу, захищати тварин, очищувати океан [Електронний ресурс] : [огляд літератури] // WOMO [сайт]. - Електрон. дані. – Режим доступу: <https://womo.ua/eko-diti-knizhki-yaki-sformuyut-svidome-stavlennya-do-svitu/> (дата звернення : 24.07.2019). – Назва з екрана.

3. Книжка з пачки від соку : в Україні надрукували книгу з переробленої упаковки TETRA ПАК [Електронний ресурс] : [реклама книги] // Lovely Life [сайт]. - Електрон. дані. – Режим доступу: <http://lovelylife.in.ua/zhyttya/ekologiya/knyzhka-z-pachky-vid-soku-v-ukrayini-nadrukuvaly-knygu-z-pereroblenoyi-upakovky-tetra-pak.html#> (дата звернення : 24.07.2019). – Назва з екрана.
4. Навчимо дітей піклуватися про планету [Електронний ресурс] : [поради по сортуванні сміття] // Рідна країна [сайт]. - Електрон. дані. – Режим доступу: <https://ridna.ua/2016/06/navchymo-ditej-pikluvatysya-pro-planetu/> (дата звернення : 24.07.2019). – Назва з екрана.
5. Тотальне засмічення поглинає планету: скільки ще залишилось до загрози екологічної катастрофи? сміття [Електронний ресурс] : [відеофільм] // Міністерство екології та природних ресурсів України : [сторінка у соц. мережі] . - Електрон. дані. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/watch/?v=818278065214936> (дата звернення : 24.07.2019). – Назва з екрана.

Список використаної літератури:

1. Сортування відходів: зробимо місто чистим : метод. посіб. – Львів : Навчально-метод. центр освіти м. Львова, 2018. – 76 с.

Підготувала: Л. С. Сташко
Відповідальна за випуск:
Л. А. Лугова

Україна, 79008 м. Львів
вул. В. Винниченка, 1
<https://lodb.org.ua/>
e-mail: metod5033@gmail.com

